УДК 331.108:65.011.46

Н.В. Печерська

УДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ

Визначаються основні причини зростання ролі людського фактору в сучасній економіці. Розглядаються моделі впливу трудових ресурсів на економічний розвиток. Запропоновано заходи щодо удосконалення кадрового потенціалу як визначального фактору підвищення ефективності діяльності підприємств морського транспорту.

Ключові слова: *ефективність, економічний розвиток, людський капітал, кадровий потенціал, морський транспорт, державне управління, морська освіта.*

Определяются основные причины роста роли человеческого фактора в современной экономике. Рассматриваются модели влияния трудовых ресурсов на экономическое развитие. Предложены мероприятия по усовершенствованию кадрового потенциала как определяющего фактора повышения эффективности деятельности предприятий морского транспорта.

Ключевые слова: *эффективность, экономическое развитие, человеческий капитал, кадровый потенциал, морской транспорт, государственное управление, морское образование.*

Personnel is a most important factor of the economic development, which defines efficiency of the production, financial and natural capital using. It has a direct impact not only on the rate, but also on the quality of economic growth, which was caused by objective reasons.

Main reasons of the human factor growing in modern economy are defined in article.

© Печерська Н.В., 2012

The influence of the human capital on economic growing has found the reflection in numerous economic-mathematical models.

The models of the labor resource influence on economic development are considered.

Most of the research is based on the neoclassical growth model, modifying their inclusion measures on the side of the state and the use of the category of accumulated human capital.

An alternative class of models of economic growth allows that the resulting level of sustained growth depends in part on the quality of human capital. However, although government intervention in the short term has substantial economic effect, in the long-term impact of the state educational and economic policy on the rate of economic growth is significant.

Investments in human capital and education are the main instruments of the economic development achievement.

Education should become one of the main mechanisms of personnel potential intensive development on marine transport.

The most important direction at the present stage is improvement of the education system. It mast promote qualification increasing of the personnel, which introduce and realize the state regulatory functions in the sphere of maritime activity.

The creation of the preparation direction for profession "State management of marine activity" in Odessa national sea university is offered.

It will leave to provision of state authorities, the other organizations and enterprises in workman with high level of the professionalism, which capable to solve many problems in the field of sea activity.

The offered actions will render the assistance to improvement of the personnel potential as defining factor of marine enterprises efficiency increasing.

Keywords: *efficiency, economic development, human capital, personnel potential, sea transport, state management, marine education.*

Постановка проблеми. Формування ринкового середовища і загострення міжнародної конкуренції на тлі всеохоплюючої глобалізації об'єктивно вимагають зміни поглядів на джерела і чинники економічного зростання національної економіки взагалі та підвищення ефективності функціонування її галузей, зокрема морського транспорту.

Парадигма постіндустріального економічного розвитку передбачає підвищення значимості максимально ефективного використання висококваліфікованих кадрів та інноваційних методів управління. Морський транспорт являється галуззю, де кадровий потенціал має особливе значення. Тому розробка напрямків удосконалення цього ресурсного фактора є важливим чинником максимізації підприємницького, галузевого та макроекономічного результатів.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Дослідженню процесів формування, використання та розвитку людського фактору у суспільному виробництві та, зокрема, на морському транспорті, присвячена значна кількість робіт вітчизняних та іноземних науковців. Серед них слід відзначити роботи А. Сміта, Л. Вальраса, Р. Лукаса, Р. Барро, С.А. Дятлова, А.І. Добриніна, М.М. Критського, О.І. Грішнової, М.Т. Примачова, О.С. Соколової та інших [1-9].

Сучасна наукова думка, заснована на фундаментальних загальнотеоретичних розробках вчених попередніх епох, констатує, що активізація творчого потенціалу людини, залучення висококваліфікованих кадрів, є найефективнішим способом досягнення економічного зростання. Саме людський фактор є найціннішим ресурсом, наріжним каменем конкурентоспроможності, економічного зростання й ефективності [1-5].

З XIX століття науковці докладають зусиль до створення економіко-математичних моделей різного ступеню формалізації для відображення механізму впливу екстенсивного та інтенсивного збільшення людського ресурсу на економічне зростання [1, 3, 4, 6].

Функціональна відповідність факторам виробництва відображає кадровий потенціал у визначеннях економістів як людський капітал [2-5, 8, 9].

Об'єктивно обумовлена важливість інвестування у розвиток цього ресурсного фактору. Дослідження індивідуального, корпоративного і макроекономічного рівнів інвестування в людський капітал дозволяє обґрунтувати його мультиплікативний ефект на прискорення економічного зростання [1, 4-6, 9].

У зв'язку із наявною об'єктивною специфікою, доцільною є розробка питань розвитку людського капіталу на галузевому рівні. В роботах науковців морської галузі відзначається важливість розвитку і ефективного застосування людського ресурсу у виробничому процесі транспортування вантажів та пасажирів. Пропонуються показники оцінки впливу людського потенціалу на діяльність морського транспорту [7-9].

Всесвітні трансформаційні процеси та сучасні умови функціонування морської галузі обумовлюють необхідність подальших наукових розробок щодо проблеми удосконалення та ефективного використання кадрового ресурсу на морському транспорті.

Завдання дослідження. Метою статті є визначення основних причин зростання ролі людського фактору в сучасній економіці; систематизація моделей впливу трудових ресурсів на економічний розвиток; розробка пропозицій щодо удосконалення кадрового потенціалу як визначального фактору підвищення ефективності діяльності підприємств морського транспорту.

Основний матеріал дослідження. Необхідність підвищення як мікроекономічної так і макроекономічної ефективності функціонування національної економіки обумовлює пошук оптимальних шляхів використання всіх типів ресурсів.

Людський фактор є найважливішим чинником економічного розвитку який визначає ефективність використання виробничого, фінансового та природного капіталу і безпосередньо впливає не тільки на темпи, але і на якість економічного зростання, що обумовлено певними причинами:

– рухом сучасної цивілізації до постіндустріального суспільства, інформаційної, наукоємної, високотехнологічної та інноваційної економіки. Цей процес супроводжується кардинальною зміною змісту і характеру трудової діяльності. У все більшій мірі роль рушійної сили набуває творчий характер праці, знання як безпосередня продуктивна сила, інформація як виробничий ресурс;

– зростання ролі людського капіталу приречено глибокими якісними змінами у відтворювальному процесі, в структурі якого все більшу значущість набуває сфера послуг, яка безпосереднім чином пов'язана з розвитком людини, формуванням його як всебічної особи;

– перегруповування рушійних сил економіки у бік людського чинника обумовлено не тільки кардинальними змінами в структурі продуктивних сил, але і глибокою якісною трансформацією виробничих відносин, перш за все, відносин власності. В умовах, коли головним конкурентоспроможним ресурсом національної економіки стає висока кваліфікація і сукупні знання її працівників, виникає реальна можливість розповсюдження власності працівника на матеріальні умови виробництва, заміни відокремлення капіталу від працівника їх злиттям [3].

Вплив людського капіталу на економічне зростання знайшов відображення у численних економіко-математичних моделях.

Процеси моделювання довгострокового економічного зростання найбільший розвиток отримали в кінці 1980-х рр. Основною ознакою цих моделей є використання теорії технологічного прогресу, що розглядається як основа довгострокового економічного зростання внаслідок виробництва нових вдосконалених продуктів і методів виробництва. Більшість досліджень спирається на неокласичні моделі зростання, модифікуючи їх включенням заходів з боку держави і використанням категорії накопиченого людського капіталу.

Однією з відомих моделей економічного зростання з інтегрованим чинником людського капіталу є модель Р. Лукаса, в якій рівень випуску представлений як функція запасу людського капіталу, і передбачається, що стійке довгострокове зростання можливе тільки за умови необмеженого зростання людського капіталу [6].

Альтернативний клас моделей економічного зростання з урахуванням чинника людського капіталу акцентує основну увагу на стимулах фірм генерувати нововведення. Моделі економічного зростання, що спираються на пріоритет досліджень, розробок і розвитку, припускають, що результуючий рівень стійкого зростання частково залежить від якості людського капіталу, який є ключовим чинником виробництва.

При цьому, хоча державне втручання в короткостроковому періоді має неістотний економічний ефект, в довгостроковому аспекті вплив державної освітньої та економічної політики на темп економічного зростання є значним.

Доведено, що основним інструментом підвищення рівня добробуту і досягнення стійкого економічного зростання є інвестування в людський капітал, в цільові профілі і види освіти.

Саме освіта має стати одним з головних механізмів інтенсивного розвитку кадрового потенціалу усіх виробничих ланок, який сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємств морського транспорту.

Найважливішим напрямком на сучасному етапі, за думкою автора, є удосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів, які впроваджують та реалізують регуляторні функції держави в сфері морської діяльності.

Останнім часом суспільством усвідомлена важливість координаційно керуючої ролі органів державної влади в процесі діяльності морегосподарського комплексу. Реалізацію цих функцій здійснюють «Департамент державної політики в галузі морського та річкового транспорту», «Укрморрічінспекція», «Управління морегосподарського комплексу, транспорту й зв'язку Одеської обласної державної адміністрації», «Укрмор-

шлях», «Укрпорт» та інші. Ініціюється створення Національної комісії регулювання транспорту.

Найважливішим фактором ефективної діяльності цих структур є наявність висококваліфікованих кадрів, які здатні сформулювати та сприяти реалізації державних, галузевих та підприємницьких інтересів в морській діяльності. Крім того, доцільним є залучення на крупних морегосподарських підприємствах, спеціалістів, здатних співвідносити оперативну та стратегічну діяльність підприємства з основними положеннями державної морської політики.

Зазначені фахівці мають мати морську освіту та поглиблені знання у сфері методів та засобів державного регулювання. Нажаль, як показав проведений аналіз, у вищих навчальних закладах України, на теперішній час, не ведеться підготовка спеціалістів такого профілю.

У зв'язку з вищенаведеним, автором пропонується створення в Одеському національному морському університеті напряму підготовки фахівців за спеціальністю «Державне управління морською діяльністю».

Створення спеціальності буде сприяти забезпеченню потреб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших організацій та підприємств у працівниках з високим рівнем професіоналізму й культури, здатних компетентно й відповідально виконувати завдання й функції держави, впроваджувати новітні соціальні технології, сприяти інноваційним процесам в галузі морської діяльності.

Система навчання повинна передбачати підготовку державних службовців, які будуть володіти:

– спроможністю реалізувати цінності демократичної, правової, соціальної держави й громадянського суспільства;

– професійними вміннями й навичками, які базуються на сучасних спеціальних знаннях, аналітичних здібностях і майстерності застосування засобів і методів управлінської й морської науки;

– стратегічним мисленням і особистими якостями, необхідними для прийняття й успішної реалізації управлінських рішень.

Зміст навчання повинен забезпечувати поглиблену економічну, правову, політологічну, управлінську підготовку й засвоєння досвіду практичної діяльності в області державного управління морською діяльністю, який може включати практичні аспекти діяльності працівників державного апарата щодо:

– виконання й забезпечення реалізації завдань і функцій держави в галузі морського транспорту;

– розробки й впровадження морської політики;

– забезпечення соціального партнерства;

– технології державного управління;

– організації функціонування державної служби та інше.

Основними професійними функціями фахівців даного профілю можуть бути:

– підготовка пропозицій по реалізації прийнятих в галузях морської діяльності концептуальних настанов і рішень;

– координація реалізації цільових програм в галузі морської діяльності;

– підготовка пропозицій по коригуванню основних, в галузі морської діяльності, документів;

– підготовка й міжвідомче узгодження пропозицій по розв'язанню проблем, що виникають в ході діяльності у Світовому океані;

– оцінка погроз національній безпеці країни в галузі морської діяльності;

– визначення економічних, політичних, фінансових, інформаційних і інших засобів, необхідних для забезпечення національних інтересів України в галузі морської діяльності;

– розробка й узгодження національної морської політики з іншими важливими напрямками діяльності держави, а також міжнародними програмами;

– координація наукової діяльності у Світовому океані;

– контроль за реалізацією ухвалених рішень;

– формування пропозицій по залученню, відповідно до державних і територіальних інтересів, іноземних інвестицій, сучасних закордонних технологій для розвитку морегосподарського комплексу;

– розробка й реалізація заходів, спрямованих на ефективну взаємодію всіх видів транспорту, координацію діяльності підприємств і організацій морського, залізничного, авіаційного, автомобільного й річкового транспорту;

– участь у перевірці ефективності використання державного майна, що перебуває в користуванні підприємств;

– сприяння в розв'язанні питань про створення оптимальних умов для роботи морських торговельних портів, транспортних підприємств і надання допомоги в залученні додаткових експортно-імпортних вантажопотоків;

– розробка регіональних програм розвитку всіх видів морегосподарської діяльності, забезпечення їхньої реалізації;

– участь у підготовці й проведенні наукових, практичних конференцій, симпозіумів;

– висвітлення й пропаганда морської діяльності України в засобах масової інформації та інше.

Висновки. Використання висококваліфікованих кадрів та інноваційних методів управління є найважливішим чинником економічного розвитку, який визначає ефективність використання виробничого, фінансового та природного капіталу і безпосередньо впливає не тільки на темпи, але і на якість економічного зростання, що обумовлено об’єктивними причинами.

Вплив людського капіталу на економічне зростання знайшов відображення у численних економіко-математичних моделях. Більшість досліджень спирається на неокласичні моделі зростання, модифікуючи їх включенням заходів з боку держави і використанням категорії накопиченого людського капіталу. Альтернативний клас моделей економічного зростання, припускає, що результуючий рівень стійкого зростання частково залежить від якості людського капіталу. При цьому, хоча державне втручання в короткостроковому періоді має неістотний економічний ефект, в

довгостроковому аспекті вплив державної освітньої та економічної політики на темп економічного зростання є значним.

Доведено, що основним інструментом досягнення стійкого економічного розвитку є інвестування в людський капітал, в цільові профілі і види освіти.

Саме освіта має стати одним з головних механізмів інтенсивного розвитку кадрового потенціалу усіх виробничих ланок морської галузі, який сприятиме підвищенню ефективності діяльності підприємств морського транспорту.

Найважливішим напрямком на сучасному етапі є удосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації кадрів, які впроваджують та реалізують регуляторні функції держави в сфері морської діяльності.

Автором пропонується створення в Одеському національному морському університеті напряму підготовки фахівців за спеціальністю «Державне управління морською діяльністю».

Створення спеціальності буде сприяти забезпеченню потреб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших організацій та підприємств у працівниках з високим рівнем професіоналізму, здатних компетентно й відповідально виконувати завдання й функції держави, впроваджувати новітні соціальні технології, сприяти інноваційним процесам в галузі морської діяльності.

Запропоновані заходи сприятимуть удосконаленню кадрового потенціалу як визначального фактору підвищення мікроекономічної та макроекономічної ефективності діяльності морської галузі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Barro R.J. Education and economic growth / R.J. Barro. − Harvard, 2001. – 28 p.*
2. *Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О.А. Грішнова. – К.: Знання, 2001. – 254 с.*

3. *Добрынин А. Человеческий капитал в транзитивной экономике: формирование, оценка, эффективность использования / А. Добрынин, С. Дятлов, Е. Цыренова. – СПб.: Наука, 1999. – 309 с.*
4. *Дятлов С.А. Теория человеческого капитала: Учебн. пособие / С.А. Дятлов. – СПб.: Изд-во СПбУЭФ, 1999. – 218 с.*
5. *Критский М.М. Человеческий капитал / М.М. Критский. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1991. – 120 с.*
6. *Lucas R.E. On the mechanics of economic development / R.E. Lucas // Journal of monetary economics. – 1988. – № 22 (1). – P.3-42.*
7. *Примачёв Н.Т., Чан Ван. Механизм управления эффективностью развития национального морского транспорта / Н.Т. Прмачёв, Чан Ван. – Одесса: Консалтинг, 1997. – 110 с.*
8. *Соколова О.С. Экономико-социальное содержание понятия «человеческий капитал» / О.С. Соколова // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: Зб. наук. праць. – Одеса: ОНМУ, 2002. – Вип. 14. – С. 71-81.*
9. *Соколова О.С. Методичні основи оцінки людського капіталу на підприємствах морського транспорту / О.С. Соколова // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. У 5 т. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – Вип. 189. – Том V. – С. 13-17.*

Стаття надійшла до редакції 11.06.2012

Рецензенти:

– доктор економічних наук, професор, зав. кафедри «Економічна теорія і кібернетика» Одеського національного морського університету **Г.С. Махуренко**;

– доктор економічних наук, професор кафедри «Менеджмент» Міжнародного гуманітарного університету **А.І. Рибак**.